

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΚΕΦΑΛΑΣ-ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ

Έργον Θεοφιλου Γ. Χ. Μ. 1995.

Βιογραφικά στοιχεία

Ο Θεόφιλος θεωρείται ως ένας από τους πιο αντιπροσωπευτικούς Έλληνες λαϊκούς ζωγράφους. Γεννήθηκε κατά το διάστημα 1867–1870 στη Βαρεία της Μυτιλήνης. Ο πατέρας του, Γαβριήλ Κεφαλάς (ή Κεφάλας), ήταν τσαγκάρης ενώ η μητέρα του, Πηνελόπη Χατζημιχαήλ, ήταν κόρη αγιογράφου. Σε νεαρή ηλικία επέδειξε μέτριες σχολικές επιδόσεις, αλλά και ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη ζωγραφική, πάνω στην οποία απέκτησε βασικές γνώσεις δίπλα στον παππού του. Η ζωή του ήταν πολύ δύσκολη εξαιτίας του κόσμου που τον χλεύαζε, επειδή κυκλοφορούσε φορώντας την παραδοσιακή φουστανέλα. Σε ηλικία περίπου δεκαοκτώ ετών εγκατέλειψε το οικογενειακό του περιβάλλον και εργάστηκε ως θυροφύλακας («Καβάσης») στο Ελληνικό Προξενείο της Σμύρνης. Εκεί έμεινε για μερικά χρόνια, πριν εγκατασταθεί στην πόλη του Βόλου, περίπου το 1897, αναζητώντας ευκαιριακές δουλειές και ζωγραφίζοντας σε σπίτια και μαγαζιά της περιοχής ενώ σήμερα σώζονται τοιχογραφίες που πραγματοποίησε εκεί. Τα περισσότερα χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο Πήλιο. Προστάτης του εκείνη την περίοδο, στάθηκε ο κτηματίας Γιάννης Κοντός, για λογαριασμό του οποίου, ο Θεόφιλος πραγματοποίησε αρκετά έργα. Η οικία Κοντού αποτελεί σήμερα το Μουσείο Θεόφιλου.

Το 1927 επέστρεψε στη Μυτιλήνη. Εικάζεται πως αφορμή για την αναχώρηση του από το Βόλο, ήταν ένα επεισόδιο σε ένα καφενείο, όταν κάποιος για να διασκεδάσει τους παρευρισκόμενους έριξε το Θεόφιλο από μία σκάλα όπου ήταν ανεβασμένος και ζωγράφιζε. Στη Μυτιλήνη, παρά τις κοροϊδίες και τα πειράγματα του κόσμου, συνεχίζει να ζωγραφίζει, πραγματοποιώντας αρκετές τοιχογραφίες σε χωριά, έναντι ευτελούς αμοιβής, συνήθως για ένα πιάτο φαγητό και λίγο κρασί. Πολλά από τα έργα του αυτής της περιόδου έχουν χαθεί, είτε από φυσική φθορά είτε εξαιτίας καταστροφής τους από κατόχους τους. Στη Μυτιλήνη, τον συνάντησε ο καταξιωμένος τεχνοκριτικός και εκδότης Στρατής Ελευθεριάδης (Tériade), ο οποίος διέμενε στο Παρίσι. Στον Ελευθεριάδη οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η αναγνώριση της αξίας του έργου του Θεόφιλου αλλά και η διεθνής προβολή του. Τα έργα του παρουσιάζονται στην Γαλλία το 1936 αποσπώντας το θαυμασμό και την αναγνώριση του κοινού. Με έξοδα του Ελευθεριάδη ανεγέρθηκε επίσης το 1964 το Μουσείο Θεοφίλου στην Βαρειά. Τα έργα του υπέγραφε συνήθως χρησιμοποιώντας το επώνυμο της μητέρας του, ενώ το μοναδικό έργο που φέρει το κατά κόσμον όνομά του, έχει υπογραφή «Έργο Θεόφιλου Γαβριήλ Κεφαλά» και είναι μια εικόνα των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο σκευοφυλάκιο του Ιερού Ναού Ταξιαρχών στις Μηλιές Πηλίου. Πέθανε τον Μάρτιο του 1934, παραμονές του Ευαγγελισμού, πιθανότατα από τροφική δηλητηρίαση. Ένα χρόνο αργότερα, έργα του εκτέθηκαν στο Μουσείο του Λούβρου ως δείγματα της δουλειάς ενός γνησίου λαϊκού (ναΐφ) ζωγράφου της Ελλάδας

Τεχνικές του Θεόφιλου

Τα έργα του Θεόφιλου απεικονίζουν μια μεγάλη ποικιλία ελληνικών θεμάτων τα οποία θα μπορούσαμε να τα χωρίσουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες: αυτά που παρουσιάζουν την φύση και τον άνθρωπο, και αυτά, που μέσα από τα δικά του μάτια, περιγράφουν θέματα από την ελληνική μυθολογία, ιστορία και θρησκεία. Πιο αναλυτικά, η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει προσωπογραφίες, τοπία, διακοσμητικά σχέδια, και εικόνες της καθημερινής ζωής του καιρού του. Η δεύτερη, αποτελείται από θέματα θρησκευτικά και θέματα παρμένα από τη μυθολογία, την αρχαιότητα, το Βυζάντιο, την επανάσταση του Εικοσιένα και τη νεοελληνική ιστορία. Αν και τα περισσότερα έργα του είναι εμπνευσμένα από παλιές λιθογραφίες, ταχυδρομικά δελτάρια και λαϊκά αναγνώσματα, αυτό που ήθελε και κατάφερε να πετύχει ήταν να εκφράσει τα συναισθήματα του καθώς και την προσωπική του άποψη και φιλοσοφία.

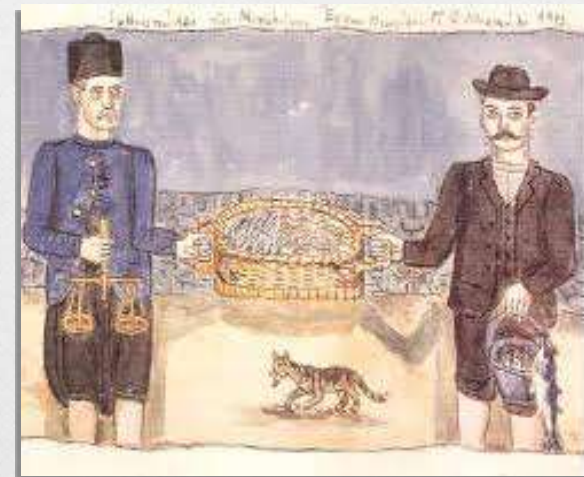
Ο Θεόφιλος είχε τη δύναμη να μεταμορφώνει, με της δικής του κατασκευής χρώματα, τις πιο ταπεινές επιφάνειες, όπως χαρτόνια, σανίδια, τενεκέδες, βαμβακερά πανιά, τοίχους μαγαζιών και σπιτιών, σε έργα τέχνης. Τον γεμάτο λεβεντιά και δροσιά κόσμο του μας τον μεταφέρει κυρίως μέσω των χρωμάτων του που επηρεασμένα από το ελληνικό φως εκφράζουν μια ατμόσφαιρα και ένα τοπίο καθαρά ελληνικό. Οι αποχρώσεις και ο τρόπος που συνδυάζονται, άλλοτε λαμπερά, ζωηρά και δραματικά, και άλλοτε ήρεμα, απαλά και λυρικά, αλλά πάντα αρμονικά συνδυασμένα μεταξύ τους, μεταβάλλουν τις εικόνες του σ' ένα ζωντανό κόσμο. Κοιτάζοντας τους πίνακες του, ο θεατής δεν αρκείται στο να βλέπει μόνο τα ηθελημένα απλά σχήματα και χρώματα ή αναπαραστάσεις σκηνών, αλλά νιώθει σα να βρίσκεται μέσα στο ίδιο του το έργο.

Έργα του

Ο Μέγας Αλέξανδρος

Ιχθυοπώλης

Ερωτόκριτος και Αρετούσα

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
στη Λέρνα

Ευδοκία

Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος

Το μέγα αρτοποιείον

Ο Αθανάσιος Διάκος

Θάνατος Μάρκου Μπότσαρη

Η μάνα με το παιδί

Η μονομαχία του Αχιλλέα

Ο Βάκχος

Η Άρτεμις

Οδυσσεύς φέρων την Ιφιγένειαν εις τον ιερέαν Κάλχα του θεού Απόλλωνος

Η στέψη του Ερωτόκριτου

Ο απαγχονισμός του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε΄

Ο χορός των Μεγάρων

Το μάζεμα των ελαιών

Η Παναγία της Πέτρας

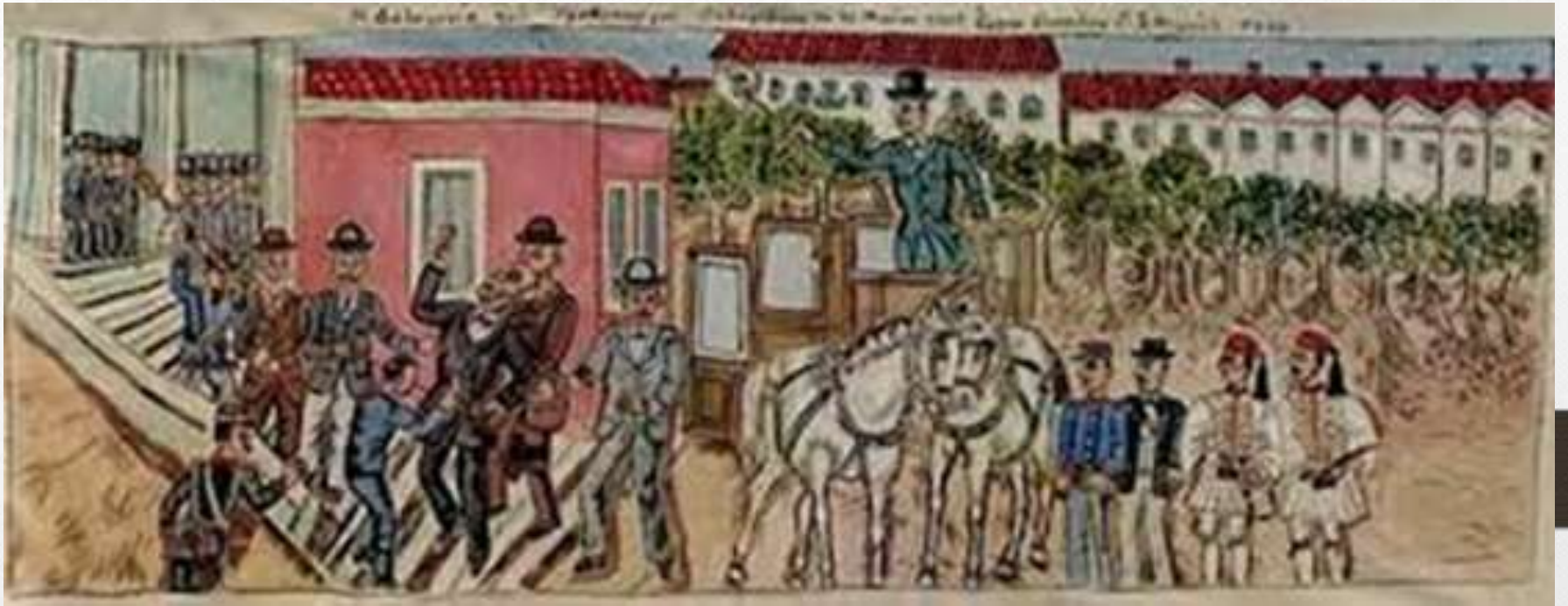
Ο Φρίξος και η Έλλη

Αποχαιρετισμός

Η άρκτος χορεύουσα

Η δολοφονία του Δεληγιάννη

Ζεύγος χωρικών από το Βόλο Η ωραία Αδριάνα των Αθηνών

Ο Σεφέρης για τον Θεόφιλο...

«Ο Θεόφιλος ἦταν ἕνας λαϊκὸς ἄνθρωπος. Ἐνας τρελὸς στὰ μάτια τοῦ κόσμου, ποὺ τὸν ἄκουε νὰ λέει παράδοξα πράγματα γιὰ τὶς ζωγραφικὲς του, ἢ τὸν ἔβλεπε νὰ ροβολᾷ τοὺς δρόμους ντυμένος Μεγαλέξαντρος μαζί μ' ἕνα κοπάδι χαμίνια ποὺ εἶχε ντύσει «Μακεδόνους». Τὸν περιγελοῦσαν τοῦ ἔκαμαν πολὺ χοντρά ἄστεϊα· μιὰ φορὰ τράβηξαν τὴν ἀνεμόσκαλα ὅπου ἦταν ἀνεβασμένος γιὰ τὴ δουλειὰ του καὶ τὸν ἔριξαν χάμω. Τόσο πολὺ μᾶς ἐνοχλοῦν οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲ μᾶς μοιάζουν. Ὅμως, ὁ περιπλανώμενος αὐτὸς ζωγράφος καταναλώθηκε ὀλόκληρος, σὰν ἕνας ἀύθεντικὸς τεχνίτης, στὸ δημιούργημά του. Καὶ τὸ δημιούργημά του εἶναι ἕνα ζωγραφικὸ γεγονός γιὰ τὴν Ἑλλάδα.[.....]

Ὁ Θεόφιλος μᾶς ἔδωσε ἕνα καινούριο μάτι· ἔπλυνε τὴν ὄρασή μας ὅπως αὐγάζει ὁ οὐρανός, καὶ τὰ σπίτια, καὶ τὸ κόκκινο χῶμα, καὶ τὸ παραμικρὸ φυλλαράκι τῶν θάμνων, ὕστερα ἀπὸ τὴν κάθαρση ἐνὸς ἀπόβροχου· κάτι ἀπὸ αὐτὸν τὸν παλμὸ τῆς δροσιᾶς. Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι δεξιότηχης, μπορεῖ ἢ ἀμάθειά του σὲ τέτοια πράγματα νὰ εἶναι μεγάλη. Ὅμως αὐτὸ τὸ τόσο σπάνιο, τὸ ἀκατόρθωτο πρὶν ἀπ' αὐτὸν γιὰ τὸ ἑλληνικὸ τοπίο: μιὰ στιγμὴ χρώματος καὶ ἀέρα, σταματημένη ἐκεῖ μ' ὅλη τὴν ἐσωτερικὴ ζωντάνια τῆς καὶ τὴν ἀκτινοβολία τῆς κίνησής της· αὐτὸ τὸν ποιητικὸ ρυθμὸ πῶς νὰ τὸν πῶ ἀλλιῶς ποὺ συνδέει, τὰ ἀσύνδετα, συγκρατεῖ τὰ σκορπισμένα καὶ ἀνασταίνει τὰ φθαρτά· αὐτὴ τὴν ἀνθρώπινη ἀνάσα ποὺ ἔμεινε σ' ἕνα ρωμαλέο δέντρο, σ' ἕνα κρυμμένο ἄνθος ἢ στὸ χορὸ μιᾶς φορεσιᾶς· αὐτὰ τὰ πράγματα ποὺ τ' ἀποζητούσαμε τόσο πολὺ, γιατί μας ἔλειψαν τόσο πολὺ· αὐτὴ τὴ χάρη μᾶς ἔδωσε ὁ Θεόφιλος· κι αὐτὸ δὲν εἶναι λαογραφία.

Συλλογίζομαι πώς μιλιώ ίσως άσκημα· πώς ή συγκίνησή μου μπορεί νά νομιστεῖ άκρισία. Καί ὅμως εἶναι μιὰ συγκίνηση πού προσπαθῶ νά ἐλέγξω ἐδῶ καί δεκατρία χρόνια, ἀπό τήν παλιά ἐποχή πού ὁ Άντρέας Ἐμπειρίκος μοῦ ἔδειξε, μέ άπειρη εὐλάβεια, ζωγραφιές τοῦ Θεόφιλου. Ἄπο τότε, κάθε καινούριο αντίκρισμα ἦταν σάν ἐκείνη τήν πρώτη φορά, κάτι σά νά ἔπεσε ὁ τοῖχος μιᾶς πληχτικῆς κάμαρας· αὐτῆς τῆς τόσο καταθλιπτικῆς ζωγραφικῆς πού τόσο συχνά καί μέ τόση εὐκολία ἐπιτυχαίνουμε ἀπό τὰ χρόνια τῆς Παλιγγενεσίας. Ἡ ἴδια συγκίνηση, ὅπως ὅταν πρωτοδιάβασα τὰ Ἄπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη.»

Εργάστηκαν οι μαθητές:

- Κασκούρα Νίκη
- Μενεγή Νίνα
- Μπούλκου Μαριάννα
- Παρίσης Χαράλαμπος
- Πασχίδης Χρήστος
- Περιβολιώτης Δημήτρης

